

К.В. Романчук, д.е.н., доц.

К.В. Шиманська, к.е.н., доц.

Житомирський державний технологічний університет

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НАРАХУВАННЯ І СТЯГНЕННЯ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ З НЕСУМЛІННОГО БОРЖНИКА

Фінансова нестабільність в Україні призводить до того, що підприємства, беручи на себе зобов'язання у договірних відносинах, приймають також ризики їх невиконання. Про це свідчить велика кількість господарських справ з притягнення до відповідальності несумлінних боржників, що суттєво впливає й на податкові розрахунки сторін таких відносин. Метою цієї статті є визначення шляхів стягнення штрафних санкцій з несумлінних боржників за господарськими зобов'язаннями сторін договірних відносин, виходячи з діючої нормативно-правової бази та практики судового вирішення господарських спорів для цілей бухгалтерського обліку та оподаткування. Окреслено варіанти стягнення штрафних санкцій за порушення порядку виконання господарських зобов'язань; розглянуто порядок бухгалтерського обліку та оподаткування відповідних господарських операцій, а також їх документування, що дозволить створити належну інформаційну підтримку виконання господарських договорів та здійснення податкових розрахунків.

Ключові слова: *штрафні санкції; господарські зобов'язання; договірна пеня; індекс інфляції; сумнівна заборгованість; облік штрафів, пені, неустойки.*

Постановка проблеми. Наслідками здійснення суб'єктами господарювання діяльності в умовах невизначеності є ймовірність настання значної кількості ризиків різних видів. Одним з них є ризик невиконання господарських зобов'язань, узятих на себе під час реалізації договірних відносин. Негативна динаміка збільшення кількості випадків притягнення до господарсько-правової відповідальності у зв'язку з неналежним виконанням умов договорів (з 50 тис. рішень про притягнення до відповідальності у 2008 р. до 90 тис. рішень в 2011 р.¹), а також низьким рівнем захисту прав влас © К.В. Романчук, К.В. Шиманська, 2014 можливих у світовому

¹ Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.

рейтингу захисту прав власності²) актуалізує дослідження за обраною тематикою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання захисту сторін господарського договору від несумлінного боржника та негативних наслідків його дій становлять науковий інтерес для науковців різних галузей знань. Враховуючи, що інструментом захисту є забезпечення виконання договірних зобов'язань, а також можливість застосування господарсько-правової відповідальності у вигляді штрафних санкцій, дане дослідження ґрунтується на науковому доробку науковців різних галузей знань, які працювали у вказаних напрямках. Так питання застосування способів забезпечення виконання договірних зобов'язань та окремих їх видів розглядали науковці різних спеціальностей юридичної галузі: С.М. Андросов [1], О.І. Гелевей [2], П.М. Дуравкін [4], А.С. Жила [5], О.А. Загорулько [6], Т.М. Карнаух [9], В.В. Кириченко [10], Г.В. Макаренко [11], Н.Ф. Ментух [12], С.В. Нижний [13], І.О. Проценко [23], І.Й. Пучковська [24], В.М. Слома [31], Н.В. Трофуненко [32]; проблемні питання їх облікового відображення та контролю – І.В. Орлов [15], Т.В. Затока [8], К.В. Романчук [25, 26, 28, 29, 30]. Теоретико-методичні питання застосування штрафних санкцій знайшли відображення у працях О.І. Гелевей [2], О.О. Отраднава [16], К.В. Романчук [27].

На зменшуючи наукового доробку вказаних вище науковців, вважаємо необхідним проведення дослідження заявленої тематики з огляду на недостатню розробленість питань теоретичного, організаційного та методичного характеру облікового відображення і оподаткування операцій з нарахування і стягнення штрафних санкцій з несумлінного контрагента.

Метою дослідження є огляд вимог чинного законодавства щодо шляхів стягнення штрафних санкцій з несумлінних боржників за господарськими зобов'язаннями сторін договірних відносин, окреслення облікового відображення та оподаткування відповідних господарських операцій.

Викладення основного матеріалу дослідження. Обов'язок виконання суб'єктами господарювання та іншими учасниками господарських відносин належним чином господарських зобов'язань встановлено п. 1 ст. 193 Господарського кодексу України (далі – ГКУ). На кожному зі сторін договору п. 2 ст. 193 ГКУ [3] покладено обов'язок

² The International Property Rights Index 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://internationalpropertyrightsindex.org/country?c=Ukraine>.

ужити всіх заходів, необхідних для належного виконання нею зобов'язання, з урахуванням інтересів другої сторони та забезпечення загальногосподарського інтересу.

Дії сторін господарського договору з дотриманням описаних вимог – ідеальний сценарій. Однак реалії життя далекі від ідеалу. Часто трапляється так, що контрагент допускає невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання, тобто порушує його.

В цей момент у постраждалої сторони виникає ряд питань щодо стягнення та розрахунку штрафних санкцій, а також їх обліку та оподаткування.

Застосування штрафних санкцій у межах виконання господарських зобов'язань. Наявність вчиненого правопорушення у сфері господарювання учасником господарських відносин є підставою для застосування до нього господарсько-правової відповідальності (п. 1 ст. 218 ГКУ). Таким порушенням може бути невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання або ж порушення правил здійснення господарської діяльності. Застосування господарсько-правової відповідальності проявляється у застосуванні до правопорушників господарських санкцій, видами яких відповідно до п. 2 ст. 217 ГКУ є: відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції.

Штрафними санкціями відповідно до п. 1 ст. 230 ГКУ є «господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити в разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання» [3]. Отже, стороні договору, чії права порушено, важливо документально зафіксувати факт порушення і визначити його дату. Лише це дасть можливість застосовувати до порушника господарські санкції та правильно розрахувати їх розмір.

Встановлення факту невиконання або неналежного виконання грошового зобов'язання. Якщо договором встановлено строк (термін) виконання зобов'язання, то відповідно до п. 1 ст. 530 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), воно має бути виконане у цей строк (термін) [33]. Тобто, якщо договором визначено, що зобов'язання має бути виконане, наприклад, 25 квітня, цього дня має відбутися поставка або оплата (залежно від виду зобов'язання).

За наявності грошового зобов'язання і необхідності його виконання у встановлений договором строк (термін) варто звернути увагу на момент виконання грошового зобов'язання. Так п. 1 ст. 30

Закону № 2346-III «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» № 2346-III від 05 квітня 2001 р. визначено, що «переказ вважається завершеним з моменту зарахування суми переказу на рахунок отримувача або її видачі йому в готівковій формі» [7]. Такої ж позиції дотримується Вищий господарський суд України (п. 1.4 Постанови № 14 [21]). Тобто, підтвердженням факту невиконання або неналежного виконання грошового зобов'язання буде відсутність інформації про зарахування грошових коштів від боржника у виписці банку в строк (термін), зазначений у договорі. А у випадку застосування готівкової форми розрахунку – відсутність прибуткового касового ордеру, що оформлений в строк (термін) виконання грошового зобов'язання, визначений договором, у отримувача грошових коштів та відривної квитанції до прибуткового касового ордеру у боржника, який погашав таке зобов'язання.

Варто сказати, що поняття пені не визначено ГКУ, натомість воно фігурує у ЦКУ: пенею є «неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання» (п. 3 ст. 549 ЦКУ) [33]. Отже, пеня застосовується у випадках, коли порушено виключно грошове зобов'язання.

Встановлення штрафних санкцій у випадку порушення грошових зобов'язань необхідно здійснювати у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором (п. 6 ст. 231 ГКУ [3]). Звертаємо увагу, що встановлення сторонами в договорі розміру пені у фіксованій сумі призведе до неможливості її стягнення у випадку порушення грошового зобов'язання. Це пов'язано з тим, що суди трактують визначення розміру пені у фіксованій сумі як суперечність змістові поняття пені, а позовні вимоги щодо стягнення пені, встановленої у фіксованій сумі, не задовольняють (п. 2.8 Постанови № 14 [21]).

Варто врахувати, що ст. 3 Закону № 543/96-ВР встановлено граничний розмір пені, який не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня, а також визначено, що пеня обчислюється від суми простроченого платежу. За необхідності стягнення варто враховувати граничний розмір пені та неможливості стягнення її у більшому розмірі, навіть якщо це визначено умовами договору, наголошується у Постанові від 24.10.2011 р. [18] та Постанові від

07.12.2011 р. [19]; п. 5 Листа № 01-06/767/2013 [14]; п. 2.9 Постанови № 14 [21].

Порядок нараховування пені та строки позовної давності. Пеня за порушення грошового зобов'язання може нараховуватися протягом 6 місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконане (п. 6 ст. 232 ГКУ [3]). У той самий час для сторін договору передбачена можливість змінювати вказану норму, подовжуючи або скорочуючи її. Початок перебігу цього періоду починається з дня, наступного за останнім днем, у який зобов'язання мало бути виконане (п. 2.5 Постанови № 14 [21]). Сторонам не дозволяється змінювати початок такого перебігу.

Наприклад, якщо договором визначено, що останнім днем погашення грошового зобов'язання є 20 квітня 2014 р., то першим днем початку нараховування пені буде 21 квітня 2014 р., за загальним правилом пеня буде нараховуватись протягом 6 місяців.

Також під час заявлення вимог щодо стягнення пені варто враховувати, що для такої вимоги встановлена спеціальна позовна давність в один рік (п. 1 ст. 258 ЦКУ). Однак для сторін договору п. 1 ст. 259 ЦКУ [33] передбачена можливість подовжувати позовну. Таке рішення сторін договору обов'язково має бути зафіксоване у письмовій формі. Причому існує ряд документів, в яких дозволяється фіксація рішення про подовження позовної давності. Постановою № 10 визначено, що це можуть бути: укладений сторонами договір купівлі–продажу, поставки, надання послуг тощо; окремий документ або листи, телеграми, телефонограми та інші документи, якими обмінювалися сторони і які повинні однозначно свідчити про досягнення згоди сторін щодо збільшення строку позовної давності (п. 3.3) [22].

Оскільки пеня стягується за кожен день прострочення виконання зобов'язання, то за загальним правилом позовну давність варто обчислювати щодо кожного дня окремо за попередній рік до дня подання позову (п 4.3 Постанови № 10 [22]). Аналогічна позиція зазначена у Постанові від 06.11.2013 р. [20] Тобто, право на позов про стягнення пені за кожен день (місяць) виникає щодня (щомісяця) на відповідну суму, а позовна давність обчислюється з того дня (місяця), коли кредитор дізнався або повинен був дізнатися про порушення права.

Виходячи з сутності пені (п. 3 ст. 549 ЦК [33]) та обмежень її граничного розміру, встановлених ст. 3 Закону № 543/96-ВР, порядок розрахунку пені такий:

$$П = ПГЗ \times 2 \times i \times \frac{Д}{365}, \quad (1)$$

де $П$ – сума пені, що розраховується; $ПГЗ$ – сума простроченого грошового зобов'язання за договором; i – облікова ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня; $Д$ – кількість днів прострочення грошового зобов'язання.

Особливо ретельно варто підійти до визначення кількості днів прострочення грошового зобов'язання. Порядок визначення кількості днів прострочення грошового зобов'язання залежить від формулювання в договорі умови про виконання грошового зобов'язання:

– якщо у договорі визначено, що грошове зобов'язання має бути виконане до конкретної дати, тоді останнім днем виконання грошового зобов'язання вважається день, який передує цьому терміну (наприклад, умовами договору встановлено, що грошове зобов'язання має бути погашене до 15 квітня 2014 р., тоді останнім днем виконання грошового зобов'язання вважатиметься 14 квітня 2014 р., а 15 квітня 2014 р. буде вважатися першим днем прострочення виконання грошового зобов'язання. За цей день буде нарахована пеня);

– якщо ж у договорі визначено, що грошове зобов'язання має бути виконане до конкретної дати або включно з конкретною датою, тоді останнім днем виконання грошового зобов'язання вважається така дата (наприклад, умовами договору встановлено, що грошове зобов'язання має бути погашене до 15 квітня 2014 р. (або включно до 15 квітня 2014 р.), тоді останнім днем, виконання грошового зобов'язання вважатиметься 15 квітня 2014 р., а 16 квітня 2014 р. буде вважатися першим днем прострочення виконання грошового зобов'язання. За цей день буде нарахована пеня).

День фактичної сплати суми заборгованості не враховується до періоду часу, за який здійснюється стягнення пені.

Така практика визначення кількості днів прострочення грошового зобов'язання застосовується судами (п. 1.9 Постанови № 14 [21]).

Варто врахувати, що наведений порядок не розповсюджується на розрахунок пені за прострочення грошового зобов'язання за податками і платежами. Для розрахунку такого виду пені варто керуватися Інструкцією № 953.

Інші штрафні санкції за порушення договірних грошових зобов'язань та їх документальне оформлення. Крім пені, з боржника

можна стягнути штраф, інфляційні, проценти річних, проценти за користування грошовими коштами.

1. Пеня і штраф. ЦКУ прямо встановлено, що до простроченого грошового зобов'язання застосовується пеня (п. 3 ст. 549 ЦК). Натомість пряма заборона щодо застосування до такого виду зобов'язання штрафу відсутня. Це означає, що за згодою сторін у договорі може бути передбачено поряд із пенею стягнення штрафу за прострочення грошового зобов'язання. Причому у випадку встановлення і пені, і штрафу за прострочене грошове зобов'язання, суди трактують це не як подвійне притягнення до відповідальності за одне й те саме правопорушення, а як застосування відповідальності один раз у вигляді неустойки, що вииявляється у двох формах – пені та штрафу (п. 2.1 Постанови № 14 [21]; Постанова від 27.04.2012 р. та Постанова від 12.06.2012 р.; Постанова від 30.05.2011р., від 09.04.2012 № 20/246-08, Лист № 01-06/767/2013 [14]). Позовна давність для штрафу аналогічна пені.

2. Пеня, інфляційні та проценти річних. ЦКУ передбачено можливість стягнення з боржника суми боргу з урахуванням:

- встановленого індексу інфляції за весь час прострочення;
- а також 3 % річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом (п. 2 ст. 625 ЦКУ).

Стягнення інфляційних одночасно з пенею можливе через їх різну правову природу. Якщо пеня є штрафною санкцією, то інфляційні розцінюються як спосіб захисту майнового права та інтересу, що полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення коштів внаслідок інфляційних процесів за весь час прострочення в їх сплаті (п. 3.1 Постанови № 14 [21]). У зв'язку з їх різною правовою природою не йде мова про подвійне притягнення до відповідальності за одне й те саме правопорушення. У договорі не обов'язково визначати умову про стягнення інфляційних, оскільки вона закріплена загальною нормою п. 2 ст. 625 ЦКУ і застосовується до всіх грошових зобов'язань.

3. Пеня та проценти річних. Проценти річних за своєю природою відрізняються від пені та інфляційних і трактуються як спосіб захисту майнового права та інтересу кредитора шляхом отримання від боржника компенсації (плати) за користування ним коштами, що належить сплатити кредиторіві (п. 4.1 Постанови № 14 [21]). Це дає підстави вимагати стягнення одночасно з пенею та інфляційними та не вважатиметься потрійним притягненням до відповідальності за одне й те саме правопорушення. Сторонам надано право змінювати розмір

процентів річних. Рішення про збільшення або зменшення розміру річних має бути закріплене сторонами у договорі.

4. Пеня та проценти за користування грошовими коштами. ЦКУ передбачено обов'язок боржника сплачувати проценти річних за користування чужими грошовими коштами (ст. 1 ст. 536), розмір таких процентів установлюється за згодою сторін у договорі. Зокрема, п. 5 ст. 694 ЦКУ передбачено можливість стягнення процентів за користування чужими грошовими коштами у випадку прострочення покупцем оплати товару. Таким чином, проценти за користування чужими грошовими коштами мають правову природу, відмінну від пені, що дає можливість одночасно стягувати з боржника і пеню, і проценти за користування чужими грошовими коштами (п. 2.7 Постанови № 14 [21]; п. 8 Листа № 01-06/767/2013 [14]; Постанова від 25.09.2012 р.) за умови, що їх розмір визначений договором або чинним законодавством.

5. Проценти річних та проценти за користування чужими грошовими коштами. Різна правова природа процентів річних (міра відповідальності за порушення грошового зобов'язання і одночасно спосіб захисту майнового права та інтересу кредитора) і процентів за користування чужими грошовими коштами (плата за користування чужими коштами, в тому числі безпідставно одержаними) дає можливість одночасно їх стягнути (п. 6.1 Постанови № 14 [21]).

ЦКУ встановлена пряма заборона щодо нарахування процентів на неустойку (п. 2 ст. 550 ЦКУ), тобто на суми пені та штрафів проценти не нараховуються.

Про неможливість стягнення процентів за користування чужими грошовими коштами з суми інфляційних вказується у п. 3.3 Постанови № 14.

До вимог про стягнення суми боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції та процентів річних застосовується загальна позовна давність 3 роки (ст. 257 ЦКУ). Варто враховувати і похідний характер позовної давності за інфляційними, процентами річних та процентами за користування чужими грошовими коштами від позовної давності за вимогою повернення основної суми боргу. Так із закінченням позовної давності за вимогою про повернення або сплату коштів впливає й позовна давність за вимогою про сплату процентів і сум інфляційних нарахувань. Це пов'язано з тим, що такі суми розцінюються як складова загальної суми боргу (п. 5.3 Постанови № 10 [22]).

Порядок розрахунку штрафних санкцій у сторін господарських зобов'язань доцільно розглянути на цифровому прикладі. Припустимо,

що 03 березня 2014 р. між ТОВ «А» (кредитор) та ТОВ «Б» (боржник) укладено договір поставки № 25, відповідно до якого 10 березня 2014 р. ТОВ «А» зобов'язується поставити ТОВ «Б» 1000 одиниць готової продукції за договірною ціною 120,00 грн., у т.ч. ПДВ, собівартість одиниці реалізованої продукції складає 70 грн.; ТОВ «Б» зобов'язується оплатити вартість поставленої продукції до 14 березня 2014 р. включно.

На поточний рахунок ТОВ «А» 14 березня 2014 р. зараховано грошові кошти від ТОВ «Б» у сумі 54000,00 грн., в т.ч. ПДВ (призначення платежу, зазначене в платіжному дорученні: оплата за продукцію за договором № 25). Умовами договору встановлено, що у випадку порушення зобов'язання нараховується пеня у розмірі подвійної облікової ставки НБУ. Решта суми зарахована на поточний рахунок ТОВ «А» 31 березня 2014 р. Облікова ставка НБУ – 6,5 % (умовно). Сторони договору – платники ПДВ та податку на прибуток.

Таблиця 1

Облікове відображення нарахування та сплати пені у сторін договору

Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кореспондуючі рахунки	
		дебет	кредит
1	2	3	4
Облік операцій у кредитора			
<i>10 березня 2014 р.</i>			
1. Відвантажено продукцію ТОВ «Б»	120000,00	361	701
2. Визнано податкове зобов'язання з ПДВ	20000,00	701	641
3. Списано собівартість реалізованої готової продукції	70000,00	901	26
<i>14 березня 2014 р.</i>			
4. Зараховано на поточний рахунок частину вартості відвантаженої продукції	54000,00	311	361
<i>31 березня 2014 р.</i>			

4. Виставлено претензію ((120000–54000)*2*6,5*16/365) %	376,11	374	7151
5. Зараховано на поточний рахунок решту суми	66000,00	311	361
6. Зараховано на поточний рахунок пеню	376,11	3112	374
Облік операцій у боржника			
<i>10 березня 2014 р.</i>			
1. Оприбутковано товари від ТОВ «А»	100000,00	281	631
2. Визнано податковий кредит з ПДВ	20000,00	641	631
<i>14 березня 2014 р.</i>			
3. Погашено частину заборгованості за придбані товари	54000,00	631	311

Закінчення табл. 1.

1	2	3	4
4. Нараховано пеню у зв'язку з неналежним виконанням умов договору поставки	376,113	948	685
5. Сплачено залишок основної суми боргу та пеню	66000,00 376,113	631 685	311 311

¹Відповідно до п. 1 ст. 188 ПКУ суми отриманої пені не включаються до складу договірної вартості, виникає тимчасова податкова різниця, оскільки дана сума буде визнана доходом для цілей оподаткування лише в момент її фактичного зарахування на поточний рахунок отримувача

²До складу інших доходів відноситься 376,11 грн. у момент їх фактичного зарахування на поточний рахунок

³Відповідно до пп. 11 п. 1 ст. 139 ПКУ сума нарахованого та сплаченого штрафу, пені, неустойки не входить до складу витрат для цілей оподаткування. Виникає постійна податкова різниця

Висновки та перспективи подальших досліджень. Порушення умов господарських договорів сьогодні досить поширене явище. Для того, щоб захистити себе від негативних наслідків, які можуть виникнути в результаті невиконання несумлінним контрагентом свого зобов'язання, варто ретельно підходити до формулювання умов договору.

Якщо з умов договору випливає ймовірність виникнення грошового зобов'язання боржника, то доцільно в договорі прописати можливість стягнення погодженого сторонами договору розміру пені, штрафу за грошовим зобов'язанням, процентів річних та процентів за користування чужими грошовими коштами.

Стягнення вказаних видів неустойки та компенсацій дозволить мінімізувати негативні наслідки від прострочення боржником виконання грошового зобов'язання.

Варто пам'ятати, що ПКУ не схвалює допущення сторонами договору порушення його умов і опосередковано впливає на життя кожною зі сторін заходів, які б забезпечили належне виконання взятих сторонами договору на себе зобов'язань за укладеним договором, через установлення не вигідних умов щодо формування бази оподаткування податком на прибуток. Отримані суми зараховуються до складу доходів для цілей оподаткування, натомість платник таких сум не має права включати їх у склад витрат. Отже, значно простіше вжити заходів, які дозволять вчасно виконати господарське зобов'язання, ніж збільшувати своє податкове навантаження в результаті отримання неустойки та компенсацій у зв'язку з його неналежним виконанням.

Список використаної літератури:

1. *Андросов С.М.* Забезпечення виконання господарських зобов'язань у сфері банківського кредитування : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / *С.М. Андросов.* – Донецьк, 2008. – 18 с.
2. *Гелевей О.І.* Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язання : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *О.І. Гелевей.* – К., 2003. – 20 с.
3. Господарський кодекс України, Закон України від 16.01.2003 № 436-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. *Дуравкін П.М.* Забезпечення виконання податкового обов'язку : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / *П.М. Дуравкін* ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.

5. *Жила А.С.* Страхування як спосіб забезпечення виконання зобов'язань у цивільному законодавстві України : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *А.С. Жила.* – О., 2009. – 16 с.
6. *Загорулько О.А.* Завдаток як речовий спосіб забезпечення виконання зобов'язань : автореф. дис. ... к.ю.н. : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *О.А. Загорулько.* – Х., 1997. – 16 с.
7. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» № 2346-III від 05.04.2001 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
8. *Затока Т.В.* Бухгалтерський облік забезпечення виконання договірних зобов'язань: теорія і методика : автореф. дис. ... канд.екон.наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / *Т.В. Затока.* – Житомир, 2012. – 22 с.
9. *Карнаух Т.М.* Притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язань : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *Т.М. Карнаух.* – Х., 2008. – 19 с.
10. *Кириченко В.В.* Способи забезпечення виконання податкового обов'язку : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / *В.В. Кириченко.* – Ірпінь, 2005. – 20 с.
11. *Макаренко Г.В.* Завдаток як спосіб забезпечення зобов'язань : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *Г.В. Макаренко* ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2008. – 18 с.
12. *Ментух Н.Ф.* Правовий статус учасників лізингової діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / *Н.Ф. Ментух* ; НДІ приват. права і підприємництва, Нац. акад. прав. наук України. – К., 2010. – 19 с.
13. *Ниженій С.В.* Застава майнових прав як спосіб забезпечення виконання зобов'язань : автореф. дис. ... канд.юрид.наук :

- спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *С.В. Нижний*. – К., 2007. – 16 с.
14. Оглядовий лист Вищого Господарського Суду України «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» № 01-06/767/2013 від 29 квітня 2013 р.
 15. *Орлов І.В.* Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія : монографія / *І.В. Орлов*. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 399 с.
 16. *Отрадна О.О.* Неустойка в цивільному праві : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *О.О. Отрадна*. – К., 2002. – 20 с.
 17. Податковий кодекс України, Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
 18. Постанова Верховного Суду України від 24 жовтня 2011 р. у справі № 25/187.
 19. Постанова Вищого господарського суду України від 07 грудня 2011 року у справі № 25/187.
 20. Постанова Вищого Суду України від 06.11.2013 року (у справі № 6-116 цс 13).
 21. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» № 14 від 17 грудня 2013 р.
 22. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів» № 10 від 29 травня 2013 р.
 23. *Проценко І.О.* Види забезпечення належного виконання зобов'язань у цивільному праві України: єдність та диференціація : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *І.О. Проценко*. – Х., 2007. – 18 с.
 24. *Пучковська І.Й.* Застава нерухомості – спосіб забезпечення виконання зобов'язань : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне

- право; міжнародне приватне право» / *І.Й. Пучковська*. – Х., 1995. – 18 с.
25. *Романчук Е.В.* Бухгалтерский учет операций задатка: согласование юридического трактования и методики бухгалтерского учета / *Е.В. Романчук, Т.В. Затока* // *Международный бухгалтерский учет*. – М., 2011. – № 13 (163). – С. 55–63.
26. *Романчук К.В.* До питання визнання забезпечення виконання зобов'язання умовними фактами господарського життя / *К.В. Романчук, Т.В. Затока* // *Вісник ЖДТУ / Серія: Економічні науки*. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – № 1 (59). – Ч. 1. – С. 179–184.
27. *Романчук К.В.* Неустойка, 3 % річних та індекс інфляції: можливість паралельного застосування / *К.В. Романчук, С.В. Горохов* // *Нові концепції розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах економічних змін: матеріали та тези виступів IX-ої міжнар. наук. конф. ; М-во освіти і науки України, Житомирський держав. техн. ун.* – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 372 с. – С. 351–353.
28. *Романчук К.В.* Правові аспекти та особливості бухгалтерського обліку поруки / *К.В. Романчук, Т.В. Затока* // *Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. пр. / Економічні науки*. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун., 2012. – № 1 (13). – 242 с.
29. *Романчук К.В.* Розвиток бухгалтерського обліку активів в умовах трансформації інституту права власності : дис. ... докт.ekon.наук : 08.00.09 / *Романчук Катерина Василівна*. – Житомир, 2012. – 670 с.
30. *Романчук К.В.* Способи забезпечення виконання зобов'язання: огляд національної облікової практики / *Т.В. Затока, К.В. Романчук, О.М. Діділовський* // *Вісник ЖДТУ / Серія: Економічні науки*. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – № 4 (54). – 396 с.
31. *Слома В.М.* Гарантія як вид забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / *В.М. Слома*. – Львів, 2007. – 18 с.
32. *Трофуненко Н.В.* Господарсько-правове забезпечення якості будівельних робіт : автореф. дис. ... кандид.юрид.наук : спец.

- 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / *Н.В. Трофуненко* ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2011. – 20 с.
33. Цивільний кодекс України, Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

РОМАНЧУК Катерина Василівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- побудова системи облікової інформації відповідно до міжнародних стандартів;
- міжнародна торговельна політика та комерційна дипломатія;
- світовий фінансовий ринок, тенденції та закономірності розвитку його структури.

ШИМАНСЬКА Катерина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- теорія та практика міжнародного бізнесу, його сучасні форми;
- обліково-інформаційна підтримка управлінських рішень у міжнародній економічній діяльності.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2014.